

Bijzondere dolfinen gestrand in Noord-Nederland

Nynke Osinga & Pieter 't Hart

Naast vele zeehonden en bruinvissen, strandden er afgelopen voorjaar enkele bijzondere dolfinen op de Nederlandse kust. Het betrof een gestreepte dolfin, een witflankdolfin, een witsnuitdolfin en een griend. Witsnuitdolfijnen stranden met enige regelmaat op de Nederlandse kust; strandingen van de andere soorten zijn zeldzaam.

Ieder jaar spoelen in Noord-Nederland vele zeezoogdieren aan. Sinds begin jaren zeventig is de Zeehondenrecreatie Pieterburen en haar EHBZ-netwerk (Eerste Hulp bij Zeehonden) betrokken bij de redding of berging en het onderzoeken van deze dieren. Alleen al in het jaar 2005 gaat het om 530 exemplaren van acht verschillende soorten. Veelal zijn het zeehonden, zoals gewone zeehonden *Phoca vitulina* en grijze zeehonden *Halichoerus grypus*, maar ook zeldzamere soorten als klapmutsen *Cystophora cristata*, zadelrobber *Pagophilus groenlandicus* en ringelrobber *Phoca hispida*. Dode bruinvissen *Phocoena phocoena* worden met regelmaat geborgen en onderzocht. Strandingen van dolfinen of walvissen zijn zeldzaam. Vandaar dat de in de eerste maanden van 2006 gestrande dolfinen het vermelden waard zijn.

Vier bijzondere dolfinen

Op 3 maart strandde op de zuidkant van Vlieland, ter hoogte van het Posthuiswad, een jonge gestreepte dolfin *Stenella coeruleoalba*. Waarschijnlijk is deze dolfin levend gestrand. Gestreepte dolfinen zijn een zeldzame verschijning in de Nederlandse wateren. De eerste gestreepte dolfin strandde in 1967 op de Nederlandse kust. Over de jaren 1970-1997 werden vier exemplaren geregistreerd (Strandingsoverzichten in *Lutra* 1970-1997). Uit België is één waarneming bekend: een gestrand exemplaar in 1981. Gestreepte dolfinen komen normaliter voor in dieper water van tropische tot warme, gematigde breedte. In de Noordoostelijke Atlantische Oceaan bevinden ze zich in wateren

Gestreepte dolfin. Foto: Zeehondenrecreatie Pieterburen

dieper dan 1000 meter. De soort is algemeen in de Middellandse Zee en de Golf van Biskaje. De Waddenzee is voor deze soort niet geschikt; dit 1,44 meter lange vrouwtje was dan ook danig uit de koers geraakt. Gestreepte dolfinen in de Middellandse Zee zijn begin jaren negentig slachtoffer geworden van een massasterfte veroorzaakt door een morbillivirus, nauw verwant aan het Phocine Distemper Virus (PDV) dat reeds twee keer (1988 en 2002) een massasterfte onder zeehonden in de Noordzee veroorzaakt heeft.

Op 8 maart strandde op de oostpunt van Schiermonnikoog een volwassen vrouwelijke witflankdolfin *Lagenorhynchus acutus* van 2,20 meter. Ook deze soort is een zeldzame verschijning in de Nederlandse wateren. Over de jaren 1970-1997 werden in totaal vijf exemplaren geregistreerd. Uit België is één stranding uit de vorige eeuw bekend: in

februari 1999 strandde te Knokke-Heist een levend dier dat naar Harderwijk is overgebracht, waar het dier gestorven is. De witflankdolfijn leeft in grotere groepen in dieper water. Het verspreidingsgebied strekt zich uit over de koele, gematigde en subarctische wateren van de noordelijke Atlantische Oceaan. In Noordwest-Europa ten westen van Ierland, voor de Schotse en Noord-Engelse kust tot aan Noordwest Rusland. In de zuidelijke Noordzee en het Kanaal wordt deze soort zelden aangetroffen. De dolfin van 8 maart was uit de koers geraakt en mogelijk levend gestrand op Schiermonnikoog. Navigeren in de buurt van zandbanken is deze soort niet gewend; de glooiende zandbanken geven geen echo's na sonargebruik. Zo hebben de dolfijnen mogelijk een vals gevoel van veiligheid als ze richting Waddenzee zwemmen.

De ondiepten in de Waddenzee zijn mogelijk ook de op 18 mei gestrande witsnuitdolfijn *Lagenorhynchus albirostris* fataal geworden. In de middag van de 18e werd door het vaartuig 'Blauwe Slenk' van Rijkswaterstaat een dode dolfin aangetroffen, drijvend in de Blauwe Slenk ter hoogte van het eiland Griend. De bemanning wist het 2,50 meter lange en 250 kilogram zware dier te bergen en mee te nemen naar de haven van Harlingen. Daar hebben medewerkers van de Zeehondencrèche Pieterburen het dier in ontvangst genomen en naar Pieterburen gebracht. De volgende dag werd sectie verricht. Het skelet zal worden opgenomen in de collectie van Naturalis te Leiden. Uit de sectie bleek dat het een ouder volwassen vrouwtje betrof dat vermoedelijk enkele dagen daarvoor gestorven was ten gevolge van de levende stranding op een

Witflankdolfijn op Schiermonnikoog.
Foto: Zeehondencrèche Pieterburen

zandbank. Gezien de overheersende oostelijke wind in de dagen voorafgaand aan de vondst in de Blauwe Slenk, moet het dier naar alle waarschijnlijkheid in de Waddenzee gestrand zijn, mogelijk aan de zuidkant van De Richel. Ook de beschadigingen door meeuwen duiden erop dat het dier korte tijd droog gelegen heeft. Doordat de wind naar het zuidwesten draaide, waardoor hogere waterstanden bereikt werden, is de dolfin waarschijnlijk losgeraakt van De Richel en verder de Waddenzee opgedreven. Witsnuitdolfijnen zijn minder zeldzaam in vergelijking met de in maart gestrande soorten; ieder jaar belanden er enkele exemplaren op de Nederlandse kust. Dit hangt samen met de minder pelagische verspreiding van deze soort. Witsnuitdolfijnen komen voor in de Noordzee en het Kanaal. Tijdens systematische waarnemingen vanaf de Stena Line veerdienst tussen Hoek van Holland en Harwich zijn observaties voor de zuidoostelijke Engelse kust talrijker dan aan Nederlandse zijde van de Noordzee.

Op 23 mei tenslotte strandde een volwassen vrouwelijke griend *Globicephala melaena* ter hoogte van paal 18 op het strand van Schiermonnikoog. Dankzij de hulp van de gemeente Schiermonnikoog kon dit dier geborgen worden. De griend lag niet ver van de plaats waar de witflankdolfijn tweeënhalve maand eerder gestrand was. Sectie werd in overleg met Naturalis verricht door de Zeehondencrèche Pieterburen in samenwerking met de preparateur van het Fries Natuurmuseum. In dit museum zal het skelet tentoongesteld worden. Het dier had een lengte van 4,62 meter en een gewicht van 940 kilogram. Ook hier bleek dat het dier vermoedelijk levend gestrand was. Grienden zijn in Nederland een zeldzame verschijning; ze komen onder meer voor in het diepere water van de noordelijke Atlantische Oceaan. Op de Farøereilanden worden de dieren in grote getale gedood nadat ze in kleine baaien aan land gedreven zijn. Ook sterven grienden in massastrandings als ze met tientallen tegelijk op de kust zwemmen. In Nederland heeft een dergelijke stranding in 1825 bij St. Annaland op Tholen, Zeeland plaatsgevonden, waarbij 38 grienden strandden en er 37 stierven; één wist te ontkomen. Over de jaren 1970-1997 strandden in Nederland acht dieren van deze soort.

De op Schiermonnikoog gestrande griend.
Foto: Zeehondencreche Pieterburen

Stranding, berging en onderzoek

De vier strandingen zijn stuk voor stuk interessant om te vermelden. Soorten die normaliter niet in onze wateren voorkomen, dienen zorgvuldig bekeken te worden. De influx van zadelrobber in 1987 en 1988, die gevolgd werd door de eerste PDV-uitbraak onder gewone zeehonden, is daarvoor zeer illustratief. Dit virus is zoals gezegd nauw verwant aan het morbillivirus dat onder de gestreepte dolfijnen een grote sterfte heeft veroorzaakt. Reden te meer dergelijke dieren nauwkeurig te onderzoeken. Wat de precieze oorzaak voor het levend stranden van de hier gemelde dieren is geweest, is moeilijk aan te geven. Uit de secties is gebleken dat de dieren alle in goede conditie verkeerden en er werden geen pathologische afwijkingen geconstateerd. Het is mogelijk dat de navigatie van de dolfijnen tekort schiet als ze in wateren met glooiende zandbanken terecht komen waarmee ze niet goed bekend zijn. Hetzelfde fenomeen zien we bij de potvisstrandingen als deze dieren in de fuik van de Noordzee terecht komen en vaak nietsvermoedend de ondiepten opzwellen. Gelukkig is het al enkele malen gelukt potvissen weer terug in zee te krijgen of te voorkomen dat ze het strand op zouden zwemmen. Snel ingrijpen is bij in de proble-

men geraakte, levend gestrande zeezoogdieren van levensbelang. Al enkele keren is het gelukt levend gestrande dolfijnen en walvissen op tijd weer terug te brengen naar open zee. Bij dode zeezoogdieren is een snelle berging erg belangrijk omwille van de volksgezondheid en wetenschappelijk onderzoek.

Dankwoord

Onze dank gaat uit naar de vrijwilligers van het EHBZ-Pieterburen netwerk, de bemanning van het vaartuig 'Blauwe Slenk' (Rijkswaterstaat) en de gemeente Schiermonnikoog die een snelle berging mogelijk maakten. Tevens willen we Dr P.J.H. van Bree bedanken voor zijn bijdrage aan het manuscript.

Verder lezen?

- Bree, P.J.H. van, 1975. Over de skeletten van twee grienden, *Globicephala melaena* (Traill, 1809), afkomstig van de massastrandings op Tholen in 1825. *Lutra* 17: 6-8.
- Bressemer, M.F. van, I.K.G. Visser, M.W.G. van de Bildt, J.S. Teppema, J.A. Raga, & A.D.M.E. Osterhaus, 1991. Morbillivirus infection in Mediterranean striped dolphins (*Stenella coeruleoalba*). *Veterinary Record*, 129: 471-472.
- Dudok van Heel, W.H., 1962. Sound and Cetacea: 407-508. Proefschrift Rijksuniversiteit Utrecht. J.B. Wolters, Groningen.
- Osinga, N., 2005. Monitoring of Cetaceans in the North Sea, the RIKZ aerial surveys and the Stena Line ferry surveys, Institute of Environmental Sciences, Leiden.
- Verkem, S., J. De Maeseneer, B. Vandendriessche, G. Verbeylen & S. Yskout, (red.), 2003. Zoogdieren in Vlaanderen. Ecologie en verspreiding van 1987 tot 2002. Natuurpunt studie & JNM-Zoogdierenwerkgroep, Mechelen & Gent, België.

Nynke Osinga

Zeehondencreche Pieterburen
Hoofdstraat 94-a 9968 AG Pieterburen
0595-526526

nynke@zeehondencreche.nl

